

## Rechts-extremisme en christendom zijn onverenigbaar

Verklaring van de Duitse bisschoppen op 22 februari 2024

Duitsland beleeft turbulente tijden. Er heerst een opgewonden sfeer en de maatschappij is gepolariseerd. Een groeiend deel van de bevolking is vatbaar voor rechts-radicalen of rechts-populistische bewegingen. In het rechts-radicalen milieu wordt er onder de slogan 'remigratie' over gesproken om mensen met een migratieachtergrond het land uit te zetten. Dat in Duitse straten een levendige en sterke protestbeweging is ontstaan, steunen wij als bisschoppen nadrukkelijk. Wie op grond van democratische, vrije en mensvriendelijke overtuigingen zijn verzet tegen rechts-radicalen krachten tot uitdrukking brengt verdient ondersteuning en respect van ons allen. Het is goed dat zo veel christenen zo geëngageerd mee doen en zich voor menselijke waarde, mensenrechten en democratie inzetten!

Wij zien met grote zorg dat het radicalisme sterker wordt en zelfs tot haat jegens medemensen leidt – haat met name op grond van religie, afkomst of huidskleur en vanwege gender of seksuele identiteit. Als oorzaak van deze ontwikkeling zien we de vele crises die Duitsland en Europa sinds jaren meemaken. De financiële crisis uit 2008 en de Europese schuldencrisis hebben tot onzekerheid geleid en tot feitelijke ervaringen van verlies. Het grote aantal aan vluchtelingen dat sinds 2015 naar Europa en vooral naar Duitsland is gekomen, heeft bij velen de motivatie om zich in te zetten aangewakkerd, maar bij velen ook het gevoel opgeroepen overvraagd te zijn. Tenslotte heeft de oorlog tegen Oekraïne de diepgewortelde overtuiging doen wankelen, dat vrede in Europa vast verankerd is. Ook de terreur en de oorlog in het Nabije Oosten voegen zich in de reeks van crises. Daar komen de grote uitdagingen van onze tijd nog bij, zoals de klimaatverandering en de diepgaande verandering door digitale vooruitgang. Verontrusting en angst voor de toekomst nemen toe. Het grote aantal crises mag echter niet leiden tot erosie van het maatschappelijk democratisch bewustzijn en het toenemen van recht-radicalen posities.

Duitsland en Europa hebben in de 20e eeuw de opkomst en neergang van meerdere radicale ideologieën en bewegingen mee gemaakt. De catastrofale gevolgen daarvan manen ook vandaag tot waakzaamheid. De kerk wijst daarom alle vormen van extremisme met nadruk af. Het zijn onverantwoordelijke bedreigingen van het algemeen welzijn en van de vrijheid van de samenleving. Op dit moment vormt rechts-radicalisme de grootste bedreiging voor ons land en voor Europa.

Het rechtsradicalisme beweert dat men volkeren scherp van elkaar kan onderscheiden op grond van hun 'wezen' en hun culturele uitingvormen. Men spreekt van 'natuurlijke' en 'kunstmatige' naties. 'Volk' is voor deze ideologie afstammings- en uiteindelijk bloedgemeenschap. Het samenleven van mensen met verschillende etnische afkomst, religieuze binding en culturele oriëntatie wordt door dit denken principieel in twijfel getrokken of zelfs verworpen. Het volk wordt als 'ethnos' gedacht, als gemeenschap van ethisch en cultureel gelijken. Dat is de ideologie van het rechts-extremisme. Na de gruwelijkheden van het nationaalsocialisme verstaat onze grondwet het volk daarentegen terecht als 'demos', dat wil zeggen als gemeenschap van mensen met gelijke rechten die op basis van mensen- en burgerrechten onze maatschappij gezamenlijk opbouwen en vorm geven.

Rechts-radicale ideeën en concepten gaan uit van afgrenzen en buitensluiten. In dit radicale denken wordt het feit dat alle mensen dezelfde waarde hebben, ofwel geloofend of gerelativeerd en daarmee voor het politieke handelen irrelevant verklaard. Maar voor de kerk is duidelijk: Elk mens heeft een onschendbare en onveranderlijke waarde, die gefundeerd is in het goddelijke evenbeeld van alle mensen. Deze waarde is de basis van de mensenrechten en zij is vertrek- én eindpunt van het christelijk mensbeeld. Dit denken heeft ook in onze grondwet haar neerslag gevonden. In een scherpe afgrenzing tegen het nationaalsocialisme en het nieuwe rechts belijdt de grondwet met klem de fundamentele betekenis van de menselijke waarde voor de staatsorde en voor de samenleving als geheel.

De concentratie op het eigen volk als cultureel homogeen is een verschraving van het solidariteitsprincipe dat in de Katholieke Sociale Leer een centrale betekenis heeft en dat een fundament van de Duitse grondwet is. Rechtsradicalen willen een 'sociaal-patriottisme', waarmee ze de solidariteit binnen de grenzen van het als 'ethnisch-nationaal' opgevatte volk bedoelen. Wie daar niet erbij hoort moet het doen met minder rechten en minder sociale participatie, ook wanneer hij/zij in Duitsland woont en werkt. Daarmee wordt de bijl aan de wortel van de democratie gelegd die er immers op gebaseerd is dat iedereen gelijke rechten heeft. Solidariteit wordt geweigerd aan iedereen die niet bij de eigen gemeenschap hoort. Mensen die van elders komen en bescherming zoeken wil men het land niet binnen laten of uitzetten. Ontwikkelingssamenwerking met armere landen wordt afgewezen als ook de ondersteuning van staten, zoals Oekraïne, die worden aangevallen en voor hun overleven vechten.

Het perspectief van de kerk is anders: mensen die op grond van politieke, religieuze of racistische redenen vervolgd worden en oorlogsvluchtelingen moeten ook in de toekomst welkom zijn in ons land. Bovendien heeft het begrip van het algemeen welzijn voor de kerk altijd een universele horizon. Daarom staan wij voor multilaterale samenwerking en solidariteit - op het niveau van de Europese Unie en wereldwijd.

Rechtsradicalisme was er in Duitsland en Europa ook na de Tweede Wereldoorlog. In de laatste jaren heeft het rechts-radicalisme zich in de samenleving echter sterk verspreid. Het is normaal geworden en het wint aan invloed. Na meerdere radicaliseringsgolven domineert ondertussen vooral in de AfD het populistisch-nationale rechts-extremisme. De AfD beweegt zich tussen een echt *rechtsradicalisme* dat te vinden is in sommige afdelingen en jeugdorganisaties van de partij en een *rechtspopulisme* dat minder radicaal en minder fundamenteel is. Dit rechtspopulisme is de aantrekkelijke rand van het rechtsradicalisme die er echter ideologisch door wordt gevoed. In beide gevallen krijgen stereotypische sentimenten alle vrijheid: tegen vluchtelingen en migranten, tegen moslims, tegen zogenaamde complotten van de globale elite en steeds sterker ook tegen Joden.

Wij zeggen heel duidelijk: populistisch-nationaal rechts-extremisme is onverenigbaar met het christelijke gods- en mensbeeld. Rechts-radicale partijen en partijen die aan de rand van deze ideologie als paddenstoelen opschieten, kunnen voor christenen daarom geen plek zijn voor politieke activiteit en zij komen ook niet in aanmerking om op te stemmen. Rechts-radicale opvattingen, met name ook racisme en antisemitisme, zijn evenmin verenigbaar met vrijwilligerswerk voor de kerk.

Wij roepen onze medeburgers op, ook hen die ons geloof niet delen, de politieke verleidingen van het radicale rechts af te wijzen en tegen te spreken. Wie in een vrije en democratische samenleving wil leven, kan zich niet verenigen met dit gedachtegoed. Wie op partijen stemt die, al was het slechts ten dele, als rechtsradicaal worden ingeschat, die kiest partij tegen de basale waarden van menselijk samenleven en tegen de democratie in ons land.

Om geen misverstand te laten ontstaan: De duidelijke afwijzing van elke vorm van rechtsradicalisme betekent zeker niet, dat de kerk zich onttrekt aan een dialoog met mensen die ontvankelijk zijn voor deze ideologie, maar die wel bereid zijn om hierover in gesprek te gaan. Ook radicale argumenten moeten besproken, maar zeker ook ontmaskerd worden. Duidelijke taal tegen rechtsradicalisme betekent ook niet, dat bestaande economische en maatschappelijke problemen – bijvoorbeeld als het gaat over het realiseren van sociale gerechtigheid of over de integratie van migranten – gebagatelliseerd of ontkend worden. Deze problemen moeten onder ogen worden gezien, want anders voedt het de rechter flank nog meer. Maar alle oplossingen moeten voldoen aan een humaniteit die door het christendom cultureel (mede) bepaald is en die in Duitsland de basis is van onze staat en maatschappij. Menselijke waardigheid, mensenrechten en solidariteit vormen de essentie daarvan.

Al deze belangen en principes hebben als uitgangspunt dat alle mensen dezelfde waarde hebben. Zonder een omvattend begrip van menselijke waarde is er geen samenleven in vrijheid en gerechtigheid. De menselijke waarde is het brandend vuur van het christelijk mensbeeld en daarin is onze grondwet verankerd. Wij moeten ons totaal verzetten wanneer menselijke waarde en mensenrechten in gevaar komen! Laten we ons gezamenlijk inzetten voor een vrije democratie!

(vertaald door Carola Dahmen en Jaap Goorhuis.)